

Слободяник Ю. Б.,

д.е.н., доцент,

професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту

Одеського національного економічного університету

(м. Одеса)

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Суспільно-політичні події останніх років в Україні продемонстрували необхідність і важливість підтримання довіри громадян до влади. Криза довіри стала одним з потужних чинників перегляду основ функціонування системи державного управління в країні. На перший план вийшли питання законності, прозорості та відкритості дій влади, її підзвітності суспільству. Забезпечення незалежної, об'єктивної і публічної оцінки дій окремих чиновників, а також результатів і перспектив соціально-економічного розвитку є основними завданнями сучасної системи контролю в державі. Цьому сприятиме запровадження і подальша розбудова системи державного аудиту.

Сучасні тенденції зростання економічної взаємозалежності країн світу, посилення процесів глобалізації, міжнародного тероризму, необхідність забезпечення сталого розвитку в умовах загострення екологічних, соціально-політичних і фінансово-економічних проблем обумовлюють нові функції і завдання вищих контрольних інституцій. На початку XXI ст. провідну роль відіграє незалежність контрольних органів, прозорість їх функціонування і тісна взаємодія з громадянським суспільством.

Інститут державного аудиту в сучасному світі отримав широке визнання, оскільки підтвердив свою спроможність підвищувати відкритість і відповідальність управління людськими, природними, економічними, фінансовими та іншими суспільними ресурсами. Діяльність Міжнародної

організації вищих органів державного аудиту (International Organization of Supreme Audit Institutions, INTOSAI), що була заснована у 1953 році та сьогодні вже налічує 194 повних і 5 асоційованих членів, спрямована на підтримання високих стандартів зовнішнього державного аудиту, обмін кращим досвідом у забезпеченні ефективної роботи урядів країн, їх прозорості, підзвітності та результативності боротьби з корупцією.

Останнє десятиріччя INTOSAI спрямовує значні зусилля на розробку і впровадження міжнародних стандартів державного аудиту, які б забезпечували високу якість контрольних заходів і враховували існуюче розмаїття систем і форм державного управління, законодавчих систем, підходів до організації функціонування вищих органів державного аудиту, національних традицій тощо. І якщо повна уніфікація у сфері контролю державних фінансів неможлива в принципі, обмін кращим досвідом сприяє запровадженню окремих його результатів, їх подальшому розвитку, що в цілому значно підвищує якість і ефективність державного аудиту.

У зв'язку з цим, у 2007 році було створено Комітет з професійних стандартів INTOSAI, на який покладено розробку і актуалізацію стандартів. Перший комплект Міжнародних стандартів вищих органів державного аудиту (ISSAI) був представлений і схвалений на XX Конгресі INTOSAI у Південній Африці у 2010 році. Було визначено розподіл всіх основоположних документів ISSAI за чотирма рівнями зі встановленням систематичного кодування. Перший і другий рівні присвячені інституційним вимогам до вищих органів державного аудиту, третій рівень відображає фундаментальні принципи проведення аудиту у державному секторі, а на четвертому містяться оперативні керівництва з застосування зазначених вище принципів під час проведення різних форм аудиту [1]. ISSAI складаються з усіх документів, схвалених Комітетом з професійних стандартів INTOSAI, які включають в себе рекомендації з правових, організаційних і професійних умов проведення аудиту та будь-яких інших завдань, що можуть бути покладені на вищий орган

державного аудиту. У разі необхідності ISSAI можуть включати в себе приклади або опис передового досвіду.

У 2013 р. фундаментальні принципи державного аудиту було оновлено відповідно до сучасних вимог. Переглядом фундаментальних принципів аудиту і адаптацією інших стандартів займалася проектна група, до якої увійшли вищі органи державного аудиту Австрії, Бразилії, Великобританії, Данії, Європейської рахункової палати, Індії, КНР, Мексики, Норвегії, ПАР, Словаччини, США та Швеції. Відтепер ISSAI 100 встановлює обов'язкові для всіх фундаментальні принципи, що застосовуються у сфері державного аудиту, а ISSAI 200, 300 і 400 спрямовані на подальший розвиток принципів.

На останньому XXII конгресі INTOSAI, що відбувся у грудні 2016 року в Об'єднаних Арабських Еміратах, було підписано Декларацію Абу-Дабі, прийнято Стратегічний план INTOSAI на 2017-2022 рр. та ухвалено нову редакцію окремих професійних стандартів ISSAI. Наразі чинні стандарти ISSAI закріпили три основні форми проведення державного аудиту – державний фінансовий аудит (financial auditing), державний аудит ефективності (performance auditing) і державний аудит відповідності (compliance auditing). Також підтверджено, що проведення державного аудиту у трьох основних формах дозволяє виконати поставлені перед вищими органами державного аудиту задачі з забезпечення транспарентності та ефективності влади.

Важливе значення має питання використання і посилання на ISSAI під час проведення аудиту та формулювання висновку вищим органом державного аудиту. Принципи ISSAI можуть бути використані, як основа: для розробки стандартів, для прийняття національних стандартів (заснованих на 3-му рівні ISSAI) і для прийняття керівних принципів з конкретних питань (4-й рівень ISSAI).

Ступінь гармонізації національних стандартів у сфері державного аудиту з ISSAI залежить від багатьох факторів, зокрема, від готовності кожної

країни – члена INTOSAI до прийняття окремих рівнів стандартів. Так, для оцінки відповідності рівнів 2 і 4 ISSAI створено Інструментарій оцінки відповідності стандартам (Compliance Assessment Tools, iCAT), що регулює процеси проведення фінансового аудиту, аудиту ефективності й аудиту відповідності. Застосування iCAT дозволяє визначити і проаналізувати причини невідповідності стандартам ISSAI. Крім того, очікується проведення широкомасштабних навчань і сертифікації інструкторів з ISSAI. А у довгостроковій перспективі впровадження ISSAI передбачає заходи з інституційного та організаційного посилення вищих органів державного аудиту, зміцнення їх незалежності, законодавчої бази, підвищення ефективності управління тощо.

Основними перешкодами на шляху швидкого поширення ISSAI серед вищих органів державного аудиту країн-учасниць INTOSAI спеціалісти називають обмежені людські ресурси, фінансові труднощі та мовний бар'єр. Зважаючи на це, основними задачами з просування ISSAI є переклад стандартів на національні мови, обмін досвідом і співробітництво з організаціями, що вже впровадили ISSAI, проведення навчальних семінарів з конкретних питань (наприклад, з аудиту ефективності чи з аудиту відповідності), збирання корисної інформації, інструкцій, методичних матеріалів щодо успішного досвіду впровадження ISSAI і поширення цієї інформації серед інших вищих органів державного аудиту.

З цієї точки зору, надзвичайно корисним є досвід вищих органів державного аудиту та знання, якими вони можуть обмінюватися між собою. Задля виконання цього завдання всі ухвалені стандарти оприлюднені на офіційному сайті ISSAI. Крім того, запланований розвиток і підтримка загального форуму. Водночас високу якість стандартів, широке їх визнання, прийняття і поширення не можна забезпечити без моніторингу їх впровадження з боку INTOSAI, що передбачене прийнятим в Абу-Дабі Стратегічним планом 2017–2022. Також важливу роль відіграватиме

професійна підготовка і практичний досвід державних аудиторів, залучених до проведення різних форм державного аудиту.

Таким чином, процес стандартизації у сфері стандартів державного аудиту є перманентним, а його наслідками мають стати широке використання багатьма країнами стандартів ISSAI, покращення якості державних аудитів, підтримка громадськості та довіра з боку суспільства до результатів діяльності вищих органів державного аудиту.

Україна, як повноправний член INTOSAI, має розпочати впровадження стандартів ISSAI на певному їх рівні. Проте наразі лише задеклароване застосування основних принципів діяльності INTOSAI і стандартів ISSAI в оновленому в 2015 р. Законі України «Про Рахункову палату» [2]. Разом з тим процес впровадження стандартів потребує подальших виважених кроків: здійснення їх офіційного перекладу українською; професійної підготовки фахівців Рахункової палати; проведення оцінки можливості прийняття стандартів на відповідному рівні; подальшої розробки і оприлюднення національних стандартів, гармонізованих з ISSAI; обміну досвідом з вищими органами державного аудиту інших країн. Не менш важливим аспектом є популяризація діяльності Рахункової палати для забезпечення належного рівня суспільної довіри до результатів її функціонування.

Застосування Рахунковою палатою стандартів ISSAI в перспективі має забезпечити високу якість аудитів, що проводяться на їх основі, сприятиме прозорості, підзвітності та ефективності системи державного управління, зростанню довіри до неї з боку міжнародних контрагентів України.

Список літератури:

1. International Standards of Supreme Audit Institutions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.issai.org/composite-347.htm>.
2. Про Рахункову палату : закон України № 576-VIII від 02.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.